

POSTANOWIENIE

Dnia 13 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania E. W.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we Wrocławiu
o podjęcie wypłaty zawieszony renty rodzinnej,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 13
listopada 2024 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego we
Wrocławiu
z dnia 28 listopada 2023 r., sygn. akt III AUa 584/23,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 28 listopada 2023 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 5 kwietnia 2023 r. w ten sposób, że oddalił odwołanie E. W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we Wrocławiu z dnia 7 grudnia 2022 r., przyznającej jej zaliczkę na poczet przysługującej renty rodzinnej od dnia 28 sierpnia 2022 r., to jest od dnia śmierci męża i jednocześnie uznał, że wypłata renty rodzinnej z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych została zawieszona z uwagi na zbieg prawa do świadczenia z Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA.

W wywiezionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej odwołująca się podniosła zarzut naruszenie prawa materialnego, a mianowicie:

1) art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako: „ustawa emerytalna”), przez błędne jego zastosowanie i uznanie, że ustalona w nim zasada wypłaty jednego świadczenia ma zastosowanie w sytuacji, w której w zbiegu pozostają dwa świadczenia - dwie renty rodzinne: 1) renta rodzinna przyznana na podstawie ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (dalej jako: „ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym”) oraz 2) renta rodzinna przyznana na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako: „ustawa o emeryturach i rentach” lub „ustawa emerytalna”) w sytuacji, gdy zmarłemu wypłacano dwa świadczenia - na zasadzie wyjątku określonego w art. 95 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych;

2) art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach przez jego niezastosowanie w ustalonym stanie faktycznym i przyjęcie, że ustalone w nim wyjątkowo od zasady wypłaty jednego świadczenia uprawnienie przewidujące możliwość pobierania dwóch świadczeń: 1) świadczenia (emerytury) przyznanego na podstawie ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy oraz 2) świadczenia (emerytury) przyznanego na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie może być przeniesione na członków rodziny świadczeniobiorcy w przypadku wystąpienia ryzyka śmierci żywiciela, które zabezpiecza renta rodzinna w sytuacji, gdy renta rodzinna jest świadczeniem o charakterze pochodnym, wynikającym z uprawnień świadczeniobiorcy, a jednocześnie jej celem jest rekompensata dochodu utraconego wskutek śmierci osoby bliskiej, które to naruszenie wyrażało się w błędnym przyjęciu, iż pomimo tego, że zmarły małżonek pobierał dwie emerytury: tzw. emeryturę policyjną i emeryturę powszechną z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych skarżąca jest zobowiązana dokonać wyboru, która z przyznanych dwóch rent ma jej być wypłacana, a więc nie może domagać się wypłaty obu rent

rodziny (renty rodzinnej tzw. policyjnej oraz renty rodzinnej przyznanej z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), do których zostało ustalone jej prawo.

3) art. 73 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach przez błędne jego zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym i uznanie, że przepis ten wyklucza prawo ubezpieczonego do pobierania (pozostających w zbiegu) dwóch świadczeń (dwóch rent rodzinnych) tj. renty rodzinnej przyznanej na podstawie ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy w sytuacji, gdy wspomniany przepis nie reguluje zasady wypłaty jednego świadczenia, a jest ona uregulowana w art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej.

Wskazując na powyższe zarzuty, odwołująca się wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu oraz wniosła o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawczyni zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne związane z art. 95 ust. 1 i ust. 2 ustawy w zw. z art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, w zakresie ustalenia:

„Czy ubezpieczonej, która pobiera rentę rodzinną po zmarłym małżonku ustaloną na podstawie ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, może być wypłacana jednocześnie renta rodzinna ustalona na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w sytuacji, gdy zmarły małżonek pobierał (wypłacane mu były jednocześnie) na zasadzie art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dwa świadczenia zarówno tzw. emeryturę policyjną, jak i emeryturę z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych”?

Zdaniem skarżącej przedstawiony powyżej problem prawny winien być rozstrzygnięty na korzyść ubezpieczonej. Odwołującej, pobierającej policyjną rentę rodzinną po zmarłym małżonku, powinna być wypłacana jednocześnie renta rodzinna z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (bez konieczności wyboru tylko jednego świadczenia), o ile zmarły małżonek pobierał dwa świadczenia - emeryturę

policyjną i emeryturę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - na zasadzie wyjątku przewidzianego w art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. Skoro bowiem zmarły pobierał dwa świadczenia: dwie emerytury - 1) tzw. policyjną i 2) z FUS (ZUS) wówczas możliwość pobierania przez członków rodziny zmarłego tylko jednego świadczenia (konieczność wyboru jednego świadczenia) z całą pewnością nie wypełniałaby zasadniczej funkcji, jaką ma spełniać renta rodzinna (nie stanowiłaby rekompensaty dochodu utraconego wskutek śmierci osoby bliskiej). Przyjęty jednak przez Sąd Apelacyjny - niewłaściwy zdaniem skarżącej - kierunek wykładni powoduje jednak sytuację odwrotną, gdzie sytuacja prawna uprawnionych członków rodziny do pochodnej renty rodzinnej kształtowałaby się znacznie gorzej niż sytuacja samego ubezpieczonego, przez co nie można byłoby mówić o rekompensacie dochodu utraconego wskutek śmierci osoby bliskiej.

Ponadto według skarżącej, w niniejszej sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości związane z odkodowaniem przepisu art. 95 ust. 2 zw. z art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i możliwości jego zastosowania w sytuacji śmierci świadczeniobiorcy, który pobierał świadczenia pozostające w zbiegu, na zasadzie przewidzianego w tym przepisie wyjątku i wystąpienia przez członków rodziny o ustalenie ich prawa do dwóch rent rodzinnych, to jest czy użyte w art. 95 ust. 2 „z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa lub policyjna została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, lub w art. 15a, lub art. 18e ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin” ma analogiczne zastosowanie do pochodnych świadczeń, jakimi są renty rodzinne. Właściwy - zdaniem skarżącej - jest taki kierunek wykładni art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu, który będzie uwzględniał charakter renty rodzinnej oraz jej podstawowy cel, a w przełożeniu na stan faktyczny umożliwi pobieranie członkom rodziny obu

pozostających w zbiegu rent rodzinnych po zmarłym w sytuacji, gdy zmarły świadczeniobiorca pobierał dwa świadczenia w zbiegu na zasadzie wyjątku przewidzianego w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna skarżącej nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. i jedynie w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą juretrycznej argumentacji, że dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej jest ustrojowo i procesowo uzasadnione, a więc w sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne (postanowienie Sądu Najwyższego z 21 czerwca 2022 r., II USK 549/21, Legalis nr 2852227).

Sąd Najwyższy z mocy art. 398⁹ § 1 k.p.c. przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. uznaje się zagadnienie dotychczas nierozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dla którego rozwikłanie dotychczasowe orzecznictwo jest niewystarczające, a zatem takie, które cechuje się przymiotem nowości i którego wyjaśnienie może sprzyjać rozwojowi prawa. Zagadnienie to powinno przy tym rzeczywiście

występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega badaniu w postępowaniu kasacyjnym.

Skarżący powinien dostrzegalny problem prawny sformułować w formie zagadnienia prawnego ze wskazaniem przepisów prawa, na których tle zagadnienie to się wyłoniło, a także wykazać jego istotności przez przedstawienie odpowiedniej argumentacji jurydycznej uzasadniającej tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych w związku ze stosowaniem przepisów, na których tle zagadnienie to powstało. Rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego powinno mieć charakter uniwersalny i jednocześnie także znaczenie na wynik sprawy, w której zagadnienie powstało. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem "prawnym" oraz, czy jest to zagadnienie "istotne". Orzeczenie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy takie okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają przesłankom ustawowym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 23 listopada 2022 r., III USK 8/22, Legalis nr 2931853).

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. na istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła, konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43, 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365 i z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 1652383, 29 listopada 2023 r., III USK 157/23, LEX nr 3632804). Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga ponadto przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też

przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Argumentacja prawna powołana przez skarżącą w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz przedmiot przedstawionych zagadnień związanych i związana z nimi potrzeba wykładni przepisów prawa, nie pozwala przyjąć, aby zagadnienia te mogły, z punktu widzenia okoliczności rozstrzyganej sprawy, być uznane za istotne zagadnienia prawne, ponieważ zostały one dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowej judykaturze Sądu Najwyższego.

Nie istnieje zaś potrzeba wykładni przepisów prawa, ani nie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy w danej kwestii wyraził już swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5; I UK 64/14, z 12 grudnia 2023 r., II PSK 64/23, LEX nr 3692330).

Odnosząc się do sformułowanych przez skarżącą pytań dotyczących uprawnienia świadczeniobiorcy do dwóch świadczeń – renty rodzinnej z zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy i z powszechnego systemu emerytalnego, to jest dotyczących wykładni przepisów art. 7 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy w związku z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, faktem jest, że judykatura nie była w tym zakresie jednolita. Między innymi w wyrokach z: 4 grudnia 2013 r. (II UK 223/13, LEX nr 1394110), 8 maja 2012 r. (II UK 237/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 91) oraz 24 maja 2012 r. (II UK 261/11, LEX nr 1227967) Sąd Najwyższy opowiedział się przeciwko możliwości jednoczesnego pobierania świadczenia wypłacanego z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i z zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Natomiast w innych orzeczeniach, szczególnie tych, na jakie powołała się strona odwołująca się w treści skargi kasacyjnej (wyrok Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17) wskazano, że o zastosowaniu wyjątku od zasady wypłacania jednego świadczenia decyduje brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu

emerytalnego, a nie data przyjęcia żołnierza zawodowego do służby wojskowej. Poddając analizie i zestawiając ze sobą różne stanowiska jurydyczne i argumentację na ich rzecz, Sąd Najwyższy w uchwale z 15 grudnia 2021 r. (III UZP 7/21, OSNP 2022, nr 6, poz. 58, s. 67) wyraził pogląd, że ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru, obliczoną bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z których tytułu jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez niego (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 lipca 2022 r., III USK 502/21, LEX nr 3482066). Wymaga zaznaczenia, że w przedmiotowej materii prawo ewaluuje (wyrok Sądu Najwyższego z 15 listopada 2022 r., II USKP 39/22, Legalis nr 2923967). Sąd Najwyższy uznał zatem, że za niezbędnością rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego przekazanego powiększonemu składowi przemawiały sygnalizowane w orzecznictwie sądów powszechnych rozbieżności wykładni art. 95 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Interpretacja z uwzględnieniem językowej wykładni nie pozwala na uznanie, że znaczenie tego przepisu jest na tyle jednoznaczne i jasne, że nie wymaga sięgania po reguły pozajęzykowe. Należy jednak nadmienić, że sięganie do wykładni celowościowej, systemowej i funkcjonalnej nie jest ograniczone do sytuacji niejasności rezultatów wykładni gramatycznej, ale występuje, gdy przemawiają za nią wartości z zakresu aksjologii i prakseologii prawa. W tych okolicznościach przyjęta przez Sąd drugiej instancji wykładnia oraz rozstrzygnięcie jest prawidłowe, a rozbieżności w orzecznictwie zostały już rozstrzygnięte.

W niniejszej sprawie istota żądania skarżącej sprowadzała się do ustalenia niezasadności decyzji organu rentowego z 7 grudnia 2022 r., którą ZUS zawiesił przyznaną E. W. rentę rodzinną po zmarłym mężu – R. W. z uwagi na zbieg prawa do świadczenia rentowego z Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA.

Należy jednak zauważyć, że zgodnie z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96, w razie zbiegu prawa

do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa lub policyjna została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, lub w art. 15a, lub art. 15d, lub art. 18e ustawy zaopatrzeniowej. Mąż wnioskodawczyni nabył uprawnienia emerytalne z zaopatrzenia emerytalnego przy ustaleniu prawa do emerytury policyjnej. Ubezpieczonemu uwzględniono jako okres służby do wysługi emerytalnej jego służbę w okresie od 15 września 1999 r. do 28 lutego 2017 r. w Służbie Celno-Skarbowej oraz od 1 marca 2017 r. do 15 grudnia 2019 r. w Służbie Celnej. R. W. nabył prawo do policyjnej emerytury od dnia 16 grudnia 2018 r. Świadczenie emerytalne zostało obliczone na zasadach określonych w art. 18f ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji – „przepis ten określa sposób ustalenia podstawy wymiaru emerytury funkcjonariuszowi, który wstąpił do służby po 31 grudnia 2012 r.” (I. Jędrasik-Jankowska (w:) Komentarz do ustawy zaopatrzeniowej (w:) Prawo do emerytury z ubezpieczenia i zabezpieczenia społecznego. Komentarz do ustaw z orzecnictwem, Warszawa 2019). Pozostaje pytanie, czy wnioskodawca zaliczał się do wyjątku z art. 95 ust 2 ustawy emerytalnej, bowiem zgodnie z ust. 1 w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego, ust. 2. Przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa lub policyjna została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, lub w art. 15a, lub art. 15d, lub art. 18e ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. ustawy zaopatrzeniowej. Przepis ust. 1 stosuje się także w razie zbiegu u jednej osoby prawa do renty rodzinnej z prawem do zasiłku lub świadczenia przedemerytalnego.

Podejmując cytowaną uchwałę III UZP 7/21, Sąd Najwyższy uwzględnił, że w dotychczasowym orzecnictwie tego Sądu dotyczącym wykładni art. 95 ust. 2 o

emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a w szczególności użytego w tym przepisie zwrotu: z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa lub policyjna została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, lub w art. 15a, lub art. 15d, lub art. 18e tejże ustawy, ujawniała się rozbieżność. W wyroku Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2019 r. (I UK 426/17, OSNP 2019, nr 9, poz. 114, s. 100) przyjęto, że użyte w art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych sformułowanie: emerytura obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oznacza odwołanie się do zasad obliczenia emerytury wojskowej określonych w tych przepisach, a więc z uwzględnieniem wyłącznie służby wojskowej, co z kolei uzasadnia prawo do pobierania dwóch emerytur „wypracowanych” niezależnie od siebie. Zatem o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia nie decyduje data przyjęcia do służby, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu. Sporna kwestia w rozpoznawanej sprawie sprowadzała się do ustalenia, czy wnioskodawczyni E. W. jest uprawniona do pobierania dwóch rent rodzinnych, z różnych systemów zaopatrzenia emerytalnego. Sąd Najwyższy w tego typu sprawach nie dostrzegał we wniosku skarżących argumentów, które uzasadniałyby zmianę przyjętej wykładni, a lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku potwierdza, że Sąd drugiej instancji orzekł zgodnie z wykładaną zaprezentowaną w uchwale (postanowienia Sądu Najwyższego z: 29 marca 2023 r., II USK 386/22, Legalis nr 2953052; 10 lipca 2023 r., II USK 78/23, LEX nr 3578920).

Sąd Najwyższy w związku z zagadnieniem prawnym: Czy ubezpieczonemu, urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r., który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r., i pobiera emeryturę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przysługującą z tytułu okresów składkowych i nieskładkowych poprzedzających służbę wojskową, jak i przypadających po zakończeniu tej służby, może być wypłacana jednocześnie emerytura wojskowa, na której wysokość ustaloną na podstawie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, wpływa

wyłącznie wysługa emerytalna związana z okresami pozostawania w służbie wojskowej (art. 7 ustawy zaopatrzeniowej w związku z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)?, w sprawie odmówił podjęcia uchwały, tym samym podzielił wcześniejsze stanowisko (postanowienie Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2023 r., III UZP 2/23, Legalis nr 2937024).

W uzasadnieniu uchwały III UZP 7/21 Sąd Najwyższy wyjaśnił powody, dla których nie można zaakceptować stanowiska skarżącego, a tym samym wyznaczył standard interpretacyjny, który obecnie nie pozwala akceptować wykładni prezentowanej w wyroku Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2019 r., a skarżąca odwołuje się do argumentów, które w tej uchwale zostały wyjaśnione (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 listopada 2022 r., I USK 578/21, Legalis nr 2919695). W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 17 lutego 2010 r. (II UZP 10/09, OSNP 2010, nr 17-18, poz. 215; następnie w wyrokach: z 8 maja 2012 r., II UK 237/11, OSNP 2013, nr 7-8, poz. 91; 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13, LEX nr 1394110), stwierdzono bowiem, że zasada pobierania jednego świadczenia (wyższego lub wybranego przez uprawnionego) w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń (art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) dotyczy również zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w tej ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w ustawie zaopatrzeniowej. Świadczeniobiorca, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r., uprawniony do renty wojskowej i pobierający to świadczenie, nie może jednocześnie pobierać świadczenia powszechnego, mimo że spełnił warunki do jego nabycia i prawo to zostało mu przyznane. Podobna rozbieżność na tle wykładni art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ujawniła się także w orzeczeniach sądów powszechnych.

W polskim prawie zabezpieczenia społecznego obowiązuje zasada prawa do jednego świadczenia z tytułu tego samego ryzyka ubezpieczeniowego, czyli zasada niewystępowania kumulacji świadczeń. W systemie powszechnym reguła ta znajduje potwierdzenie w regulacji art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który stanowi, że w razie zbiegu u jednej

osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego, a także w art. 95 ust. 2 in principio tej ustawy, zgodnie z którym przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, to jest żołnierzy zawodowych oraz funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej. Analogiczne regulacje zawarte są w art. 7 ustawy zaopatrzeniowej. Podobną regulację zawiera także art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. 1991 Nr 7, poz. 24, jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 208). Również szczególne ustawy dotyczące sędziów i prokuratorów, to jest ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 2001 Nr 98, poz. 1070, jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 217) oraz ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. - Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2016 r., poz. 177, jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1247) regulują w podobny sposób przypadki zbiegu prawa do uposażenia w stanie spoczynku z prawem do emerytury powszechnej. Opisane wyżej przypadki potwierdzają zatem zasadę niewystępowania kumulacji świadczeń przysługujących na wypadek spełnienia się ryzyka „starości” w ramach różnych systemów, zarówno ubezpieczenia społecznego, jak i zaopatrzenia (postanowienia Sądu Najwyższego z: 9 czerwca 2022 r., III USK 458/21, Legalis nr 2851400; 5 grudnia 2023 r., I USK 219/23, LEX nr 3666244). Zasada ta doznaje jednak ustanowionych ustawowo wyjątków (art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników; art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych, Dz.U. 2008, Nr 228, poz. 1507, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 926).

Wyjątku takiego nie ustanowiono jednak dla zbiegu emerytur wojskowej i powszechnej, ponieważ – jak przyjęto w uchwale III UZP 7/21 – systemowa wykładnia użytego w art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu

Ubezpieczeń Społecznych zwrotu: z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo 18e o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin daje podstawę do przyjęcia, że ów wyjątek należy interpretować nie tylko przedmiotowo, to znaczy wyłącznie przez pryzmat zasad obliczania emerytury wojskowej wynikających z art. 15a albo 18e o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, ale także podmiotowo, co oznacza konieczność wzięcia pod uwagę adresatów tych przepisów. To dla nich ustawodawca wprowadził bowiem (na przyszłość) możliwość równoczesnego pobierania emerytury wojskowej i emerytury powszechnej, odbierając im równocześnie prawo do wzrostu emerytury wojskowej z tytułu doliczenia stażu „cywilnego” i pozostawiając jednak taką samą możliwość (prawo wyboru) także dla żołnierzy powołanych do służby przed dniem 2 stycznia 1999 r., po spełnieniu przesłanek określonych w art. 18 i ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Uchwała zatem oparta została na gruntownej argumentacji w zakresie właściwych reguł wykładni, nie pomija analizy systemowej i zgodności z ustawą zasadniczą (postanowienie Sądu Najwyższego z 20 września 2022 r., III USK 504/21, Legalis nr 2900324).

W wyroku z 17 listopada 2022 r. (I USKP 7/22, LEX nr 3482176) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zasady obliczenia emerytury dla funkcjonariusza, który pozostawał w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., zostały określone w art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym. Zasady obliczenia emerytury dla funkcjonariusza przyjętego do służby po dniu 1 stycznia 1999 r. zostały sprecyzowane w art. 15a i art. 15aa tej ustawy, natomiast regulacja zasad obliczania emerytury funkcjonariusza przyjętego po raz pierwszy do służby po dniu 31 grudnia 2012 r. ujęta została w art. 18e w związku z art. 18a tej ustawy. Ustawa nie przewiduje możliwości obliczenia emerytury funkcjonariusza przyjętego do służby przed dniem 2 stycznia 1999 r. według zasad określonych w art. 15a, 15aa lub 18e ustawy o emeryturach policyjnych, co determinuje konkluzję, że zgodnie ze ścisłą wykładnią językową art. 7 ustawy o emeryturach policyjnych w związku z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych mogą być wypłacane równocześnie: emerytura policyjna i emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych tylko w przypadku, gdy

emerytura policyjna została obliczona według zasad określonych w art. 15a ustawy o emeryturach policyjnych (funkcjonariuszowi, który został powołany do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r.), albo w art. 18e w związku z art. 18a ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym (funkcjonariuszowi powołanemu po raz pierwszy do służby po dniu 31 grudnia 2012 r., postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2024 r., II USK 116/24, LEX nr 3774113). Funkcjonariuszowi, który został powołany do służby po raz pierwszy przed dniem 2 stycznia 1999 r., nie mogą więc być wypłacane dwie emerytury. Wskazane zróżnicowanie funkcjonariuszy służb mundurowych wynika bowiem nie tylko z kryterium daty przystąpienia do służby i posiadania pozasłużbowych okresów zatrudnienia przed przystąpieniem do służby, ale także z innego algorytmu obliczania okresów składkowych i nieskładkowych, konieczności posiadania innego okresu służby i zaliczania okresów składkowych po zakończeniu służby.

W niniejszej sprawie, co raz jeszcze zasługuje na podkreślenie, istota żądania sprowadzała się do ustalenia niezasadności decyzji organu rentowego, którą organ zawiesił przyznając E. W. rentę rodzinną po zmarłym mężu – R. W. z uwagi na zbieg prawa do świadczenia z Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA.

Na uwagę zasługuje w tym kontekście wyrok Sądu Najwyższego z 9 listopada 2022 r. (I USKP 122/21, OSP 2024, nr 5, s. 39, z glosą aprobowaną E. Nasternak, Zbieg prawa do renty rodzinnej przysługującej z powszechnego systemu emerytalnego oraz z rolniczego systemu ubezpieczenia społecznego), z którego wynika, że wdowa, której mąż pobrał świadczenia emerytalne z powszechnego systemu emerytalnego oraz rolniczego systemu ubezpieczenia społecznego, jest uprawniona tylko do jednej renty rodzinnej. Wątpliwości w tym zakresie były następstwem wyroku Sądu pierwszej instancji, który ustalił, że skoro zmarły mąż odwołującej miał ustalone prawa do emerytury z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, to również jej powinno przysługiwać prawo do renty rodzinnej z dwóch systemów ubezpieczeniowych, z uzasadnieniem, że przepisy prawa nie regulują wprost sytuacji, gdy dochodzi do zbiegu prawa do renty rodzinnej z dwóch różnych systemów ubezpieczeniowych. Sąd Apelacyjny natomiast uznał, że w sprawie nie ma podstaw do zastosowania zbiegu prawa do świadczeń z tytułu renty rodzinnej.

Skarżąca wniosła w skardze kasacyjnej o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i jego zmianę przez przyznanie jej renty rodzinnej z dwóch systemów ubezpieczeniowych.

Sąd Najwyższy w cytowanym wyroku podniósł, że w systemie ubezpieczeń społecznych nie ma zastosowania przywołana przez skarżącą zasada następstwa, zgodnie z którą skoro mężowi przysługiwały dwie emerytury, to po jego śmierci będą przysługiwać dwie renty rodzinne. W systemie ubezpieczeń społecznych nie stosuje się wykładni, której celem jest rozszerzenie wyjątków, kosztem zasady. W tym kontekście należy mieć na uwadze, że w krajowym porządku prawnym obowiązuje zasada jednego świadczenia. Prawa do dwóch świadczeń nie domniemywa się. Dlatego nie można aprobować wykładni, której celem jest rozszerzanie wyjątków, kosztem zasady. Stąd o prawie do więcej niż jednego świadczenia nie decyduje regulacja, która dotyczyła zmarłego męża odwołującej się, lecz jej własna sytuacja prawem uregulowana w sposób kompleksowy i zamknięty. Emerytura jest świadczeniem osobistym, a prawo do niej ustaje z chwilą śmierci uprawnionego. Ochrona ryzyka utraty żywiciela nie oznacza odwzorowania w skali "jeden do jeden" uprawnień, jakie przysługiwały zmarłemu.

Sąd Najwyższy w powyższym wyroku kontynuując wywód, podkreślił, że w prawie zabezpieczenia społecznego należy dokonywać ścisłej wykładni językowej i tym samym uzasadniona jest konstatacja, że wykładnia literalna jest podstawowym rodzajem interpretacji norm prawnych i powinna znaleźć pełne zastosowanie tym bardziej tam, gdzie nie prowadzi ona do rezultatów sprzecznych z podstawowymi zasadami porządku prawnego, obowiązującymi w danej dziedzinie prawa. Przepisy prawa ubezpieczeń społecznych powinny być interpretowane ściśle, a więc niedopuszczalna jest ich wykładnia rozszerzająca.

Mając na względzie powołaną powyżej argumentację, a przede wszystkim zawartą w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego III UZP 7/21, należy uznać, że nie zachodzą podstawy dla przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ wątpliwości na tle wykładni powołanych przez skarżącą przepisów zostały rozstrzygnięte w judykaturze i to w sposób odpowiadający interpretacji tychże przepisów zaprezentowanej w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Skoro zatem w prawie zabezpieczenia społecznego obowiązuje zasada prawa do jednego

świadczenia z tytułu tego samego ryzyka ubezpieczeniowego w tym wypadku starości, czyli zasada niewystępowania kumulacji świadczeń w ramach różnych systemów, zarówno ubezpieczenia społecznego, jak i zaopatrzenia, to wnioskodawczyni także nabyła prawo do wypłaty jednej renty rodzinnej po zmarłym mężu, wyższej lub przez nią wybranej (art. 95 ust. 1 i 2 w związku z art. 96 ustawy emerytalnej).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[SOP]

r.g.